

פרק יז'	סיכום
מסה ומריבה, מלחמת עמלק,	פס' א'-ז: מסה ומריבה
	<p>המקום: רפידיים. התלונה: אין מים. (רפידיים היא תחנתם האחרונה של ישראל לפני מדבר סיני וקבלת התורה).</p> <p>שלב ראשון: תלונה: "תנו לנו מים ונשתה".</p> <p>תגובת משה: "מה תריבון עמדי, מה תנסון את ה'".</p> <p>שלב שני: המשך התלונה: "למה זה העליתנו ממצרים להמית אותי ואת בני ואת מקני בצמא". תגובת משה: "ויצעק משה אל ה' לאמר מה אעשה לעם הזה עוד מעט וסקלוני".</p>
	<ul style="list-style-type: none"> הערה: יתכן שנרגעו לאחר דברי משה הראשונים, אך נשארו בתסכולם ושבנו והתלוננו, הפעם בצורה יותר קשה. ויתכן שהיו שם שתי קבוצות והקבוצה השנייה פנתה למשה באופן יותר קשה. <p>תגובת ה': "עבור לפני העם (רש"י: וראה אם יסקלוך, למה הוצאת לע"ז על בני). "וקח אתך מזקני ישראל (רש"י: לעדות שיראו שעל ידך המים יוצאים מן הצור ולא יאמרו מעיינות היו שם מימי קדם)</p> <p>ומטך אשר הכית בו את היאור קח בידך והלכת... (רש"י: שהיו ישראל אומרים על המטה שאינו מוכן אלא לפורענויות... יראו עתה שאף לטובה הוא מוכן).</p> <p>והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם..."</p> <p>לאחר מכן נקרא שם המקום "מסה ומריבה" "על ריב בני ישראל ועל נסותם את ה' לאמר היש ה' בקרבנו אם אין".</p> <p>ניסיון זה מצטרף לניסיונות אחרים שנזכרו במסעם מים סוף לרפידיים, של ישראל לה' ושל ה' לישראל: במרה (ט"ו, כה- במים) ובמדבר סין (ט"ז, ד – במזון). (ברפידיים – במים, י"ז, ב, ז).</p>
	פס' ח'-ט"ז: מלחמת עמלק
	<p>המקום: רפידיים. המצב: עמלק בא להילחם עם ישראל.</p> <p>הצד המעשי: יהושע נלחם בעמלק. הצד הרוחני: משה הרים ידיו במשך כל זמן המלחמה כי בכך היתה תלויה הצלחת ישראל.</p> <p>(הסיבה: שישראל יסתכלו כלפי מעלה וישעבדו לכם לאביהם שבשמים).</p> <p>התפקידים: משה: 1. עמידה על ראש הגבעה – "מחר אנכי נצב על ראש הגבעה ומטה האלקים בידו". 2. הרמת ידיו כלפי מעלה.</p> <p>יהושע: 1. בחר אנשים להילחם עמו. 2. נלחם בעמלק.</p> <p>אהרן וחור: עלו עם משה לראש הגבעה ותמכו בידיו עד השקיעה כדי שיישארו מורמות לאורך כל המלחמה.</p> <p>זיכרון לדורות: על ישראל לזכור תמיד כי המלחמה בעמלק נמשכת עד שימחה זכרם.</p> <p>הסיבה: עמלק הוא האויב הראשון שבא להילחם עם ישראל במדבר, ועשה זאת בדרך של פגיעה בנחשלים מאחור.</p>
	<p>הפעולות שנצטווה משה לעשות לצורך הזיכרון לדורות:</p> <p>1. כתיבה בספר. 2. אמירה ליהושע, הממשיך אח"כ עם ישראל בכניסתם לארץ. (רש"י: כאן נרמז למשה</p>

שיהושע הוא שיכניס את ישראל לארץ). 3. משה בנה מזבח להזכיר את נס המלחמה בעמלק).

שאלות ותשובות פרק יז

הערות נושא	שאלה	תשובה
1 פרק יז עפ"י שאלת בגרות "ואין מים לשתות העם" (א'-ו')	בפרשת בשלח מסופר פעמיים על תלונות בני ישראל בנוגע למחסור במים. א. היכן התרחשה תלונת ישראל על המים בפרק ט"ו, כב- כו והיכן בפרק י"ז, א- ו, וכיצד נפתרה הבעיה שגרמה לכל אחת מהן? ב. בספר במדבר מסופר על שתי תלונות נוספות של העם על מחסור במים. באיזה מקום התרחשה כל אחת מתלונות אלה וכיצד הגיב ה' על כל אחת מהן? (כ', א- יא. כ"א, ד- ו). ג. כתוב בקצרה שני מקרים נוספים בפרשת בשלח בהם התלוננו בני ישראל על משה, היכן היה הדבר, מה הייתה הסיבה לתלונתם ומה היו התגובות עליהן. (י"ד, י- יז. ט"ז, יא- יג. טו).	א. התלונה הראשונה הייתה במרה אשר במדבר שור, והשנייה ברפידיים. במרה הומתקו להם המים באמצעות נס השלכת עץ ע"י משה לתוך המים וברפידיים הוציא ה' בידי משה מים מהצור ע"י הכאתו במטהו פעם אחת. ב. בקדש אשר במדבר צין לא היו לעם מים לשתות לאחר מות מרים וה' אמר למשה ואהרן להוציא מים מן הסלע ע"י דיבור אליו. בסבבם את ארץ אדום התלוננו ישראל שאין מים ונפשם קצה בלחם הקלוקל. בתגובה שלח ה' בעם נחשים שנשכו בהם והרגו עם רב מישראל. ג. בשמות י"ד, י- יב התלוננו ישראל סמוך לים סוף על שהוציאו ממצרים בגלל פחדם מהמצרים שרדפו אחריהם. תגובת ה': נס קריעת ים סוף. בשמות ט"ז, א- ג התלוננו במדבר סין (בין אילים ובין סיני) על רעב ותיארו את מצרים כמקום שבו היה להם בשר לרוב ולחם לשובע. בתגובה נתן להם ה' שלו ומן.
2 פרק יז עפ"י שאלת בגרות תלונות בני ישראל (כללי)	א. מי ניסה את מי בשמות ט"ז, ד ובשמות י"ז, ב ומה היה הנסיון? (היעזר רש"י). ב. תלונות שאינן לגבי מים: ציין שני מקרים נוספים בספר במדבר בהם מסופר על תלונות העם אל משה ומה גרם להן. (במדבר י"א, א- ב וברש"י. ד- ו. י"ד, א- ד. י"ז, ו. כ"א, ד- ה).	א. בשמות ט"ז, ד ניסה ה' את ישראל אם ישמרו על המצוות הקשורות במן, ובשמות י"ז, ב ניסו בני ישראל את ה' בכך שבדקו אם יכול להמציא להם מים במדבר. ב. במדבר י"א, א- ב: "כמתאוונים רע" ד- ו': האספסוף התאוה לבשר והתלונן על ה"שעמום" שבאכילת המן כל הזמן. י"ד, א- ד: העם התלוננו לאחר מה ששמעו מהמרגלים שהיה עדיף למות במצרים או במדבר מאשר מידי האויבים בארץ. כ"א, ד- ה: העם התלוננו שאין מים ונמאס להם מ"הלחם הקלוקל".
3 פרק יז עפ"י שאלת בגרות	בספרי שמות ובמדבר מתוארים מקרים שמשה התלונן לה' על התפקיד שניתן לו. א. מה גרם לתלונת משה על העם בשמות י"ז, א-ו וכיצד הגיב ה' על תלונה זו? (היעזר גם ברש"י לפס' ה' ד"ה "עבור"). ב. ציין שני מקרים נוספים בספרים	א. משהתלוננו ישראל על המים שניתן התלונן משה בפני ה' על התפקיד שניתן לו. ה' אמר למשה: 1. לעבור לפני בני ישראל יחד עם זקני ישראל ולקחת את מטהו ביזו. (לפי רש"י היה בכך ביטוי לכעס ה' על משה על שהוציא לעז על ישראל באמרו "עוד מעט וסקלוני"). 2. להכות בצור ויצאו ממנו מים (לעיני זקני ישראל). ב. שמות ה', כב - ו', ח: לאחר שהורע מצב ישראל

סיכום ספר שמות – לשימוש פרטי למורים ולתלמידים

www.meir-avitan.co.il מתוך האתר של מאיר אביטן

<p>במצרים בעקבות שליחות משה אל פרעה, התלונן משה על שליחותו וה' אמר לו שההרעה היא זמנית והינה חלק מהתכנית הגדולה להוצאתם ממצרים. והבאתם לארץ ישראל, כהבטחתו לאבות. במדבר י"א, יא- יז: לאחר תלונת רשעים שבעם ("מבקשים עלילה איך לפרוש מהקב"ה" – רש"י) ותלונת האספסוף על הבשר, מתלונן משה על תפקידו וה' אומר לו שיאסוף שבעים איש מזקני ישראל שישאו עמו במשא העם.</p>	<p>שמות או במדבר בהם התלונן משה לה' על התפקיד שהוטל עליו וכתוב כיצד הגיב ה' על כל אחת מתלונות אלה. (שמות ה', כב – ו', ח. במדבר י"א, יא- יז).</p>	<p>תגובות משה על תלונות ישראל (כללי)</p>
<p>למשה נאמר לקחת עמו מזקני ישראל כדי שהם יהיו עדים לכך שהעם סומך עליהם שהיה נס גמור של יציאת מים מן הסלע, ולא שהיו שם מים מימי קדם. עוד נאמר לו לקחת עמו את המטה כדי שלא יחשבו ישראל שהוא משמש רק לפורענויות אלא גם לדברים טובים.</p>	<p>מדוע נאמר למשה לקחת עמו את זקני ישראל ומדוע נאמר לו לקחת את מטהו? (רש"י לפסוק ה').</p>	<p>4 פרק יז "וקח אתך מזקני ישראל (פס' ה')</p>
<p><u>פי החירת</u>: מלשון חירות, שנעשו בני חורין, ונשארה בשם זה זיקה לשם הקודם, שהיה "פיתום". <u>מרה</u>: כי לא יכלו העם לשתות ממי המקום שהיו מרים. <u>מסה ומריבה</u>: על שם ריב ישראל עם ה' על מחסור במים (מריבה) ועל נסותם את ה' אם הוא עדיין נמצא בקרבם (מסה).</p>	<p>מהי הסיבה לקריאת שמו של כל אחד מהמקומות הבאים: א. פי החירת (י"ד, ב ברש"י). ב. מרה (ט"ו, כג). ג. מסה ומריבה (י"ז, ז).</p>	<p>5 יז בגרות שמות מקומות במדבר</p>
<p>במלחמה בעמלק אומר ה' לישראל: אם לאחר שאתם רואים את כל מה שאני עושה למענכם עדיין אתם זקוקים לנסות ולבדוק אם יש ה' בקרבכם אם אין, הרי שאביא עליכם צרה ואתם תצעקו אלי ואז תשתכנעו היכן אני. (משל הבן - מדבר על בן שלמרות כל מה שעשה אביו בשבילו לא ידע היכן אביו כי לא ראה אותו בעיניו. משום כך נתן לו האב הזדמנות לראות היכן הוא ע"י שהורידו מעל כתפיו, אולם בכך באה הרעה על הבן קצר ההבנה).</p>	<p>מדוע נסמכה פרשת המלחמה בעמלק לפרשת התלונה של בני ישראל ברפידים? (רש"י לפסוק ח').</p>	<p>6 פרק יז סמיכות פרשיות התלונה ועמלק</p>
<p>א. עמלק יזמו את המלחמה בישראל. ב. משה ניצב על ראש הגבעה ומטה ה' בידו ובמשך כל זמן המלחמה הרים את ידו. הסיבה: ניצחון ישראל במלחמה היה תלוי בהרמת ידו של משה. (עפ"י הגמרא מפני שבעשותו כך היו ישראל מסתכלים כלפי מעלה, ובכך משעבדים את לבם לאביהם שבשמים). יהושע הוא שבחר חיילים ויצא עמם להלחם בעמלק בפועל.</p>	<p>א. מי יזם את מלחמת ישראל ועמלק? ב. מה היה חלקו של משה ומה היה חלקו של יהושע במלחמה זו ומדוע? (ט- יג). ג. מה היה תפקידם של אהרן וחור?</p>	<p>7 פרק יז עפ"י שאלת בגרות</p>

סיכום ספר שמות – לשימוש פרטי למורים ולתלמידים

www.meir-avitan.co.il מתוך האתר של מאיר אביטן

<p>ג. אהרן וחור היו עם משה על ראש הגבעה ותמכו בידין שהיו כבדות מהרמתן הממושכת.</p>		<p>מלחמת עמלק (ח' - ט"ז)</p>
<p>א. משה נצטווה לעשות שני מעשים כדי לזכור שיש המשך למצווה ועל ישראל למחות את זכר עמלק לגמרי: האחד – לכתוב זאת בספר, והשני – לומר זאת ליהושע, שהוא אשר יכניס את ישראל לארץ. ב. בניית המזבח הייתה להזכיר את הנס שעשה ה' במלחמה הזאת (בנצחון עם שזה עתה יצא מעבדות, חסר נסיון במלחמה, על עמלק). ג. 1. הגיע זמן פקודת עמלק על מה שעשה לישראל ביצאם ממצרים. 2. שאול עבר על הציווי בכך שהשאיר את מלך עמלק בחיים ובכך שלא השמיד גם את צאנם ובהמתם. ד. <u>במדבר י"ד, מה</u>: ישראל עלו אל ראש ההר למרות שנאמר להם לא לעשות כן כי לא יצליחו, ואז ירדו העמלקים והכנענים והכום. <u>שופטים ג', יג</u>: בתקופת השופטים, כשעשו ישראל הרע בעיני ה', חזק ה' את לב עגלון מלך מואב להלחם בהם והוא צירף אליו את בני עמון ועמלק. ישראל הוכו ונוצחו. <u>שמ"א ל'</u>: עמלקים הכו את צקלג ושבו את הנשים והילדים. דוד רדף אחריהם, נצחם והשיב את השבויים. <u>במדבר כ"א, א</u>: לאחר מות אהרן שמעו הכנעני "יושב הנגב" שבאו ישראל דרך האתרים ונלחמו בהם. רש"י מסביר כי מדובר בעמלק, שעליהם נאמר (במד' י"ג) "יושב הנגב". ה. המרגלים הזכירו בתשובתם את עמלק כי ידעו שזה יפחיד את בני ישראל לאור נסיון העבר אתם.</p>	<p>א. מה ציוה ה' את משה לאחר הניצחון על עמלק? היעזר ברש"י. יד. ב. מדוע בנה משה מזבח לאחר המלחמה בעמלק? (רש"י. ט"ו). ג. עיין בשמ"א ט"ו. 1. כיצד מנמק שמואל לשאול את הציווי על המלחמה בעמלק? 2. ציין שני עניינים שבהם עבר שאול על ציווי ה' במלחמה זו כפי דברי שמואל אליו. ד. ציין שתי מלחמות נוספות שלחמו ישראל נגד עמלק וכתוב לגבי כל אחת מהן מי יזם את המלחמה ומה הייתה תוצאתה. (במדבר י"ד, מה. שופטים ג', יג, ו', לג. שמ"א ל'. ועיין במדבר כ"א, א וברש"י). ה. המרגלים ששלח משה לתור את הארץ חזרו וספרו מה שראו בארץ. מדוע הזכירו המרגלים בתשובתם את עמלק? (במדבר י"ג, כט וברש"י).</p>	<p>8 פרק יז עפ"י שאלת ברות מלחמת עמלק (ט"ו)</p>
<p>מדובר בחמש מילים קצרות, בנות שתי הברות כל אחת, שבהן המלה כסא כתובה בצורה חסרה (כס), ואף שם ה' קצר, לסמל שאין שמו וכסאו של הקב"ה שלמים עד שימחה זכר עמלק לגמרי.</p>	<p>מהי משמעות המילים שאמר משה כדי לציין כי לה' מלחמה מתמדת בעמלק עד שימחה זכרו? (פסוק ט"ז ורש"י).</p>	<p>9 פרק יז</p>